

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis Barzaei Herovm Helvetiorvm Epistolae

Barzaeus, Johannes

Fribvrgi Helvetiorvm, 1657

7. Pugna Dornacensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13014

Dum grauat Heluetios, ELICVRTI perdit amicos;
GRANSONII gazas; hominum tricena MORATI
Millia; NANCEII fædo ipsam vulnere vitam.

A. Philippus de Comines Lib. 6. & 7. B. Stumphius &
Capitan. Hafner in Chron. Salodor. C. Comineus l. 7. cum ce-
teris. D. Grasserus f. 141. E. In Lucernensium Exercitu emine-
bat Caspar ab Hertenstein Eques, & Imperator belli nobilissimus.
F. Ita disertis verbis Chron. Salodor. G. Petrus Etterlin, Grasserus.
H. Ex Heluetijs & eorundem adiutoribus non perisse 50. affirmat
Etterlinus. I. Ita Grasserus f. 150. K. Anno Christi 1477. L. Co-
mineus sub finem lib. 7. M. N. Grasserus f. 154. 155. &c.

VII.

ARGVMENTVM.

POST magnam illam Suevia Confœderatio-
nem instinctu Friderici III. Imperat. erectam,
grauissima bella inter Austriacos & Heluetios sunt ex-
orta; quorum postremus quodammodo fuerat ille con-
flictus, qui ad Dornacum in dominio Solodorenfi
Anno 1499. die 22. Iulij, ab aliquot Heluetiorum
Cantonibus uti alacritate generosâ, sic excellenti Vi-
ctoriâ fuit pugnatus. Eius adiuncta (in Annalibus
Heluetijs passim annotata) presenti Epistolâ expo-
nit, nobilissimæ familie Salodoranus.

IOANNES A ROLL.

BENEDICTO HENRICO A STEINBRVCK.

De conflictu Dornacensi.

LITTERA, sanguinei properans è puluere belli,
Gestit adire tuos, vix mihi lecta, lares.
Vna quidem geminam proponit Littera frontem,
Hinc seriem palmae personat, inde fugæ.
Rauriacis perarata fuit celeranter in oris,
Quâ DORNACENSEM Birla pererrat agrum.

Parce, cruorifluas referat si fronte lituras,
 Dexterâ, quæ scripsit, sparsa cruore fuit.
 Effuso aprici maduerunt sanguine campi,
 Defecitque ipsam sepiâ pænè manum.
 Lancea, tela, iudes, rhomphæa, sarissa, dolones,
 Et cum nitratis hasta sparusque pilis,
 Stipârunt nostras, rauca inter tympana, dextras,
 Et calamorum omnem functa fuère vicem.
 Hisce quidem telis peregrinum inuasimus hostem,
 Efferus Helueticos cum penetraret agros.
 Austrius hostis erat, mixtimque per utraque Rheni
 Littora, pugnaces legit in arma Viros.
 Cæsareæ fulsere Aquilæ: Gens tota merebat
 MAXIME- sub signis- AE MILIANE tuis.
 Spira Nemêtum acies, VVormatia vidit in armis
 Fulgere Vangiones; terra Bohema Quados.
 Argentina citos dedit hæc in bella Tribocos,
 Et Burgundiones conscia Dola suos.
 Geldria veloces, numero majore, Sicambros
 Misit, ab intonsis agmina nota comis.
 Conuenère simul ter millia quinque; sed agmen
 FURSTENBERGIACVS rexerat omne Comes.
 Ille suas prodire acies, properare maniplos.
 Turbam omnem Helueticis appropriare plagis;
 Balistis grauidas, plumboque, nitroque, quadrigas,
 Militiæque omnem præ-jubet- ire penum.
 Iamque per Alsatiaæ vectus confinia, tutum
 Sub Dornacensi fixerat arce pedem:
 Agminibusque suis, Castrum quod cernitis, inquit,
 Iam Salodoranâ, sub ditione situm,
 Quarta ubi discussis, aut tertia luna, tenebris,
 Lacmedonteam cernet adesse nurum;
 Cernet adesse novos, intra sua tecta, Tribunos,
 Sint licet in summis condita tecta jugis.
 Seruiet, aut nostris facto impete corruet armis:
 Ecquis enim, contra qui modò sistat, erit?
 Helueticos noster non solum exercitus urget;
 Complures, quicum congregiantur, habent.
 Irruet armisonis, jamuè irruit, Austria nimbis.

Sueu2

Suevia Brigantinus quâ secat arua Lacus :
 Quaque Lepontinis *Feldkircha* est proxima Rhætis,
 Producent acies signa Athesina suas.
 Cum locijs, illinc legio Taurisca, Carinthis,
 Densa, per Alpinas, inferet arma, plagas.
 Vna quid in tantos possit regiuncula? discet
 Eumenidum ultrices non perijsse manus.
 Sueuica conceptum jam supprimet Vnio fastum;
 Mugire Helueticos jam facit illa boues.
 Exeret una omnes jurata Alemannia vires,
 Obsidioque ullum non dabit ista metum.
Dornaco euerfo, fas est proferre secundum.
 Ad loca in Heluetijs interiora, gradum.
 Sic belli Prætor præsentis Cæsaris alas
 Excitat, ac promptos reddit ad arma viros,
 Quintilis mediâ, jam exorta Canicula, spherâ
 Fulserat, & totos spica tegebat agros;
 Hostica cum sparsim Saliarum agmina ludos,
 Et plausum, & lepidis gaudia mixta jocis,
 Exauctoratâ, peragunt temeraria, curâ,
 Ut solet Ogygij Baccha ministra Dei.
 Pars succincta suas circum spatiat abollas,
 Pars *Birse* tepidis corpora mulcet aquis.
 Fannia lex castris aberat; sibi quisque litabat
 Clamosas inter, Cæcuba vina, dapes.
 Rari illic Curij; multi, quibus alea pernox,
 Ensis & excubiæ; tela, fritillus erant.
 Credideram Saliosque leues, nudosque Lupercos
 Sub *Dornacensi*, castra locasse, jugo.
 Vnus & alter erat, quos multa peritia belli
 (Fortunæ ancipitem quæ docet esse rotam)
 Commonuit, Perijsse aciem, quæcunque fuisset
 Seu secura nimis, siue superba nimis:
 Hortatiq; Ducem, Catapultis talibus, aiunt,
 Proposito certè vix potière scopo.
 Expugnanda alio *Dornecka* est ariete; Nobis
 Parturient nostræ commoda pauca moræ.
 Pestifero pugnare solet gens Helueta ritu,
 Nec timet armatas sulphure & igne pilas:

Quam-

Quamlibet instructos auidissima currit in hostes,
 Signaque pallentis nulla timoris habet.
 Et quoniam rari sunt hac è gente triumphi,
 Obsidio cautas exigit ista manus.
 Dux paucis contrà. Quid Panicus iste fatigat,
 Quid iubet incassum Vos trepidare timor,
 Nullus ubi timor est? An sicut Aquarius imbrem
 Spargit, & hyernas euomit aurà niues,
 Sic etiam Helueticos censesis ab æthere nimbos,
 Et pugnatrices, posse volare, manus?
 Ite genus pauidum: si displicet alea Martis,
 Mercurij trepidos ventilet ala pedes.
 Quos unquam timidos Tarpeias, obsecro, ad arces
 Inuexit niueis currus eburnus equis?
 Si visi Heluetij cassam trepidatis ad umbram,
 Non moror; ad patrios quisque redite focos.
 Dixit, & extra omnem teli se viuere jactum,
 In portuque suam credidit esse ratem.
 Explorator ego, lustro hîc Exercitum, & ambas
 Cam vigilante loci Satrapâ, obarmo manus
 Sub *Benedicto* equidem securum Præside Castrum;
 Omniaque in tuto, sum ratus esse, vado.
 Glandiferis hîc quando Tubis saluere procaces
 E *Dornacensi* iusserat arce, choros;
 Illicet elisi reputabant Teutones, ipsum
 Fulmine Trinacrio pertonuisse Iouem.
 Edidit hic toties compluria funera, sclopi
 Laxatas quoties imbuit igne rotas.
 Interea lætis synthemata splendida signis
 Cernimus, è patrio missa repente solo.
 Quindecies centum capita hîc numerata; putabam
 Quindecies centum me numerare duces.
 Omnia pectus erant in toto hoc agmine; visa est
 Misisse Herculeam Patria nostra tribum.
 Impransa hæc acies, tam feruida solis ab æstu,
 Quàm maturatæ fessa labore viæ,
 Castra ubinam? vel ubi hostis? ait: dabit ille quietem,
 Solus anhelantem diluet ille sitim:
 Prurit in arma manus. Sed in hac pruriginæ turmas

Vrbs

Vrbs Tigurina suas, inclita, Berna suas:
 Nobile subsidium, Labaris utrinque coruscis,
 Sistent; Helueticam signa professa fidem.
 Egregios iuuenes, vultuque armisque verendos,
 Et vel Scæua tibi, vel tibi Pyrrhe pares,
 Magnanimi rexere Duces, quos ipsa timeret,
 Tartareis quanquam, cincta Megæra, flagris. *b.*
 His amor unus erat, nec strata accumbere mensæ,
 Fessa nec appposito membra fouere cibo.
 Sed neque stare loco, donec constaret, Vbi hostis?
 Quantus ei numerus? quis situs? Ordo? status?
Liestalio egressi, sinuosâ ambage refertum
 Per loca, conscendunt, non bene trita, jugum:
 Intuitique hostem, lactanda est alea, clamant;
 Grande rei pretium Mars bene captus habet.
 Maturemus opus, poliamus in hoste machæras,
 Vnica non paruo proderit hora lucro.
 Discurrunt saturæ, sine regula & ordine, turmæ:
 Disciplina suum non habet ulla locum.
 Tela magis ferient necdum præuisa. Iubetur
 Quisque repente suam miles obire vicem.
 Transferat medium jam biga Hyperionis axem.
 Torrueratque graui Sirius arua siti.
 Cum simul unanimi decernitur ore, per omnes,
 Pugnandum nobis ocyus esse, Duces.
 Anteuolant socias *salodoria* signa cohortes,
 Offenduntque amplum, sed sine lege, gregem:
 Inter, hic, effulos, dejuria multa, cachinnos,
 Spurcoque obscænos edidit ore sales.
 Orgia dixisses celebrari: Vno omnium in ore
 Nescio quæ Thymele, quis Gelasinus erat.
 Percitus his monstris Prætor *salodorus*, Istum
 Ecqua Minerua, inquit, posset amare chorum?
 Este Viri; ad captas iuuat addere plectra choreas,
 Pectineque armatae colla fricare lyræ.
 Palma corymbifero non delectatur laccho,
 Idaliæ non est laurus amica Dex.
 Et citharam & cantum sine more modoque, *secundi*
 Rarius aut nusquam vidimus esse toni.

Este

Este Viri; ad laudes Urbis Salodoriæ auitas,
 Ferre potest titulos, lux hodierna, novos.
 Ritu igitur patrio; precibus super æthera missis,
 Transimus medios, non procul arce, rubos;
 Atque cohortem inibi, nullum superesse periclum,
 Nulla instare sibi tela vel arma, ratam
 Magnanimi aggredimur; bellique ardoribus illic
 Introitum primum, prima theatra damus.
 Exoritur subitus per proxima castra tumultus,
 Castra bipenniferis terrificata viris:
 Arma repente omnes, omnes sua tela; mouetque
Fürstenbergiacum, concita fama, Ducem,
 Ille exorta suas ratus inter, iurgia, turmas
 (Quod pernoctato plebs solet uda mero)
 Dum jubet alternas turbæ compefcere rixas,
 Heluetiâ emissos audit adesse viros;
 Sequè iterum hortanti, Nec tu persuaseris, inquit,
 Tot pluere Heluetios, quot pluit Hybla fauos.
 Ponite sollicitâ conceptos mente timores:
 Helueta, quæ præstò est, turbula, ludus erit.
 Esse hodie solem, plebs hæc Saloduria, durum,
 Et sibi non faciles sentiet esse Deos.
 Sic ait: at nostrum tantò instat alacrius agmen;
 Quantò majorem cernit in hoste metum.
 Prælij in ambiguo dum sic feruescimus æstu,
 Suppetias præstò cernimus esse nouas.
 Obtulit insignes *Thuregum* ac *Berna* cohortes
 Vtraque præclaris Vrbs decorata Viris,
 Pugna repentè acris, Mars sudat & impete factò,
 Improuisa omnis prælia campus habet.
 Hostis enim Heluetico simul ac reboantia pulsu
 Tympana, & igniuomas sentit adesse pilas?
 Cogit & ipse suos instare, ferire maniplos,
 Et cita depositis sumere tela jocis.
 Balnea rumpuntur, *Birse* dimittitur annis,
 Clauduntur ludi, *Sardanapale* tui:
 Pro volitante togâ capitur lorica: lacertos
 Purpura quos texit, jam cataphracta tegit.
 Feruet Cæsareus, ceu fax Trinacria, Miles,

Audacem nimius dum jubet esse metus.
 Ipse adeo summus belli coryphæus inermes
 Armatus, & heroo roborat ore manus:
 Atq; memor generis, ceu rerum in culmine Princeps,
 Et stare, & fortes præcipit esse duces:
 Præcipit exiguam, Germano robore, pubem
 Trans Iurasseas, raptim agitare, plagas.
 Helueta Teutonicæ confertur dextera dextræ,
 Et replet ista cauas illico, & illa scrobes.
 Dumque alter renuit, dumque alter, cedere, nescit.
 Dumque acuit vires cætus uterque suas;
 Fluctuat ambigua Mars & Victoria librâ,
 Et manet in neutro, laurea prima, loco.
 Vberior numerus pro Cæsaris agmine, virtus
 Viuida pro Nobis, ac Themis ipsa, stetit
 Inde quidem intonsi famam meruere Sicambri,
 Atq; è Sequanicis aduena miles agris.
 Verum ut Burgundi, sic tandem è puluere Geldri
 Cessere, aut tonsis procubuere comis.
 Feruore in medio, cum jam Bellona per omnes,
 Funera sparsisset sanguinolenta, vias:
 TVGII, & armisonæ, pariter Vexilla, LVCERNAE.
 Cum bis sexcentis, emicuere, Viris.
 Opportuna acies, validi quæ turbinis instar,
 Impulsi à flabris, penniger Eure, tuis,
 E nemore erumpens ac tela acerrima vibrans,
 In dubio egregiam Marte profudit opem.
 Illa quidem nostram quærensque sequensque phalangem,
 Ut pugnae primas posset obire vices,
 Audiit è profugâ, quæ fortè erat obuia, turbâ,
 Extuleratque vagos è statione pedes;
 Audiit, inuitâ procedere bella Mineruâ,
 Pugnare aduersis agmina nostra Dijs.
 Dum contra stimulum calces illidere, dumque
 Gibbosam tentat musca vorare feram,
 Hæret in extremis plebecula nostra periclis,
 Tota ferè interiit, tota caterua ruit.
 Sic fugitiua lues: Læsit vecordia missos
 Vrbe è Tugina Luceriaque Duces:

Atque, O Therſites, ſpuriaꝗque ingloria fæcis
 Nomina, feralem ſcandere digna trabem;
 Siccinè ab incæpto vos ultrò abſcedere bello?
 Sic in femineam degenerare fugam?
 Par erat in mediâ vel ſtrenuè obſiſſe paleſtrâ,
 Lauro viſtrices vel redimiſſe crimas.
 Vertite terga citi: Nobiſcum ſtare, vel inter
 Martia nobiſcum, vos decet, arma mori.
 Pergimus ad fratres; ibi junctis viribus, hoſtis.
 Agmina vel cedent; vel labefacta cadent.
 Progreſſi, ſpolijs inhiantem fortè cohortem
 (*Bernatum* fuerant è ditione) vident:
 Cenſentelque hoſtem, quia teſſera nulla, ducentos
 (*Cum nemo Heluetios crederet eſſe*) necant,
 Inde per accliuem pariter deſcendere collem,
 Improuiſa nouis classica flare tubis;
 Tollere terrifico clangorem ad Sidera cornu,
 Obuia teliferâ quæque ferire manu:
 Subſidiũ hinc Socijs; ſtragem inde, metumq; fugamq;
 Funeraque aduerſis accumulare globis.
 Fortior euasit virtus unita, feroque
 Paulatim mites, de grege, fecit oues.
 Scilicet ut læſus crabronum ab acumine Taurus,
 Indignabundâ ſpicula fronte gerens,
 Toruus in objectum violentis cornibus hoſtem
 Irruit, ac nullam fertuè, timetuè feram.
 Sic ubi non caſſo gens Martia vapulat ictu,
 Iræ majores vibrat & ipſa faces.
 Ergo ferè quintam cum jam durâſſet in horam,
 Funeribuſque omnem, pugna, replèſſet humum;
 Cumque inter reliquos, Lachæſis falcata, Strategos
 (*Iam pertæſa ſuam perdita larua colum*)
 Luminis expertes pariter traxiſſet ad umbras,
 Caſtra inter, primum, Cæſariana, ducem,
 HENRICVM Comitem de Fürſtenbergia, auitas
 Quem Genus & Virtus extulit, inter opes.
 Territa nobilitas & cladi turba ſuperſtes,
 Ad meliora citâ currit aſyla fugâ
 Nam quaſi peſtiferos fugeret, jam morſa, colubròs,
Exilit

Exilit abjectis, plena timore, sagis;
 Exilit, ac properè superato flumine *Birsa*,
 Præcurrit fætas, aufugiendo, tigres:
 Et tremit, & torto balearis verbere fundæ
 Ocyus, Alfatice compita verrit agti.
 Nos cauti insequimur, multosq; sequendo ferimus,
 Nec quæsitæ ullus præstat asyla locus.
 Tandem ubi veloces cursu præuerrere lyncas
 Cernimus, effugium digrediendo damus.
 Fama frequens ierat (nec rexit hyperbole euntem)
 Conspectisse parem prælia nulla fugam,
 Pars rata terribiles à tergo instare bipennes,
 Ut monstra effugiat, mota pauore, volat.
 Pars properando suis semet suffocat in armis:
 Pars ultra patrios, nescia, currit agros.
 Plurima cui solitam negat æger anhelitus auram,
 Spiritum ubi ulterius ducere nescit, obit.
 Ergo, ubi jam spissæ cecidère è montibus umbræ,
 Ad pia sublimes tendimus astra manus.
 Et Domino, qui bella terit, cui laurea seruit,
 Offerimus flexo vota precesq; genu:
 Castraq; rimantes, tentoria cernimus inter,
 Hei quàm magnificas, Cæsariana, dapes!
 Mens erat Assyrio noctem traducere luxu,
 Martiq; Alfatice sacrificare cadis.
 Thyrsigero conjuncta Ceres spondebat opimum,
 Annonâ in castris luxuriante, penum.
 Iam cortem, & gallos verubus sudare spadones,
 Phasideq; emissas, Archimagirus, aues,
 Iamq; Syracosiam præcipit ponere cænam,
 Qualibet ac citis è regione cibis.
 Cæna sed, ô fauces quantum hæc elusit hiantes,
 Ferclâ ubi conuiuas non habuère suos!
 Imò habuère suos Sybaritica fercula dentes,
 Lautia Suiceram tollere digna famem.
 Nos quippe impransos incænatosq; cibârunt
 Cæná, insperati, tam locuplete, coqui.
 Cæpimus ergo alacres alienâ viuere quadrâ,
 Et non præuisas condere ventre dapes,

Atque epulas cessisse parum est; cessere couini,
 Atque aduectarum copia grandis opum.
 Innummeri alipedes, grauis armatura, supellex
 Bellica, cum multo glans numerosa nitro:
 Ac pretiosarum quicquid tentoria rerum.
 Illustres quicquid cari habuere duces.
 Pro Labaris certamen erat: decorare studebat
 Vexillo intrepidam, dux sibi quisque, volam.
 Irruit ergo frequens pulchris fruitura trophæis,
 In vexilliferas, Helueta dextra manus:
 Nec requiem cepit, donec septena duobus
 Suppara cum Labaris, Teutone ab hoste, tulit. *d.*
 Inde breui, inuictis retulit quod quisque lacertis,
 Inferet in patriam victor ouansque suam.
 Auxerat obtentas merx tormentaria prædas,
 Et portentosos plaustra onerata tubos.
 Plus vicena suis stabant tormenta quadrigis
 Aenea, terrificas fauce professa minas:
 Vna tamen cunctam tulit ENSIHEMICA palmam
 Machina, Balistam non habitura parem:
 Monstrum immane, ingens, tot suctum euertere turres,
 Fundo æquare domos, quot vomit ore globos.
 Hostica sanguineos texere cadauera campos,
 Millia fatalem terna obiêre diem. *e.*
 Atque ibi fumosas Martis violentia ceras,
 Sanguineque illustres, traxit ad antra, Viros.
 Centuria è nostris extincta est unica: durat *f.*
 Nunc in purpureis, turba superstes, agris.
 Durat, ut, ultrices renouent si bella cohortes,
 Præstò habeant, quicum tela vibrare queant.
 Postera decliuem cum necdum habuisset Olympum,
 Hac lauro, hoc spolio nobilitata, dies;
 Vraniorum alacres, Siluanorumq; cohortes,
 Ac generosorum nomina Sutiadum,
 Cumque Friburgiaco Vexilla illustria cætu,
 Iunctim è vicinis profiliere jugis,
 Profiliere alacres. At postquam innotuit, Hostem
 Vel nece, vel rapidâ disperijisse fugâ:
 Indoluere, suas nequicquam acuisse secures.

Pugnæ-

Pugnæque optatum non superesse locum.
Pluris enim egregiæ, Victoria tanta, cateruæ,
Concertare simul si potuisset, erat.
Iuncta tamen virtus tragicam si intrâisset arenam,
Intrâisset patrios, ecquis ab hoste, lares?
Interea grandem DORNECKA elusit hiatum,
Dum peperit spinas, credita ferre rofas.

A. *Benedictus Hugi Patricius Salodor. Præfectus in Dorneckh. Salodoranam aciem rexere Nicolaus Conrad Scultetus, & Visus Ruchti. B. Tigurini, sub Gaspare Göldy, & Iacobo Stapfer, Bernates sub Rudolpho ab Erlach, & Casparo à Stein. C. Dux Lucernensium, Petrus Feer, Eques auratus ac Prætor. Tugiensium VVernerus Steiner Landammannus, cum Ioanne Kolio. D. Labara hostilia vexilliferis strenuè (præter Salodorenses) eripuerunt Henricus Rhan Tigurinus, & Laurentius Brandenburg, Tugiensis &c. E. Ita pleriq; Capitaneus Hafner, Stettler, Grasserus, &c. F. præter 200, illos imprudenter extinctos.*

Finis Libri secundi.

